

Hoe een roeiende schaatser
in de Boerenoorlog belandde

PANDER, DONOGHUE, PANSHIN EN... JURRJENS

Wim Zonneveld

Jaap Eden werd wereldkampioen hardrijden op de schaats, in Amsterdam, januari 1893. Daarna vlamde hij nóg twee keer: in Hamar (1895) en in St. Petersburg (1896). Een schaatsgeneratie later hadden we Coen de Koning, in Groningen (1905).

Over de Nederlandse hardrijwereld van voor deze twee kampioenen is betrekkelijk weinig bekend. George Jurrjens en Maurits Cartier van Dissel behoren tot deze beginperiode van het Nederlandse hardrijden, van rond 1890. Heel goede sporters, maar gedeels onbekende namen.

Rond 1900 woedt in Zuid-Afrika de Boerenoorlog. George en Maurits zijn er allebei direct bij betrokken. Wie waren ze, hoe kwamen ze in dat conflict terecht, en wat is er van ze geworden?

In #71 van *de SPORTWERELD* schreef Wim Zonneveld over Maurits van Dissel, in deze editie over George Jurrjens.

George Hendrik Jurrjens wordt op 18 januari 1866 geboren in Amsterdam. Hij is de derde van zeven kinderen van Hendrik Rudolf Matthijs Auke Jurrjens en Catharina Margaretha Mackeno. De Jurrjens zijn oorspronkelijk een koopmansfamilie uit Winschoten, waarvandaan Hendriks grootvader Auke Ebbe rond 1800 naar Amsterdam is gekomen. Over George' leven tot en met zijn tienerjaren is weinig bekend, maar des te meer over zijn sportloopbaan.

George Jurrjens, Nederlandse topschaatser. Foto: A. Greiner.

Atletiek, voetbal en internationaal roeien

De grote waterman in George' familie is zijn oudere neef Carl, die als wedstrijdzeiler een nationale en internationale reputatie opbouwt. Maar George staat ook zijn mannetje. Hij doet aan atletiek en voetbalt bij A.V.V. in Amsterdam, de concurrent van Pim Mulier's H.F.C. (Haarlemse Football Club). Hij begint als 17-jarige als roeier, en behaalt als junior wat prijsjes. In 1889 beleeft hij zijn doorbraak. In juni verslaat hij in de skiff de nationale topper J.J.K. Ooms, en in september wordt hij Nederlands kampioen door op weg naar de titel eerst Frits Schilling te

verslaan, de kampioen van de afgelopen drie jaar, en dan weer Ooms.

Hij wordt uitgezonden naar het sterk bezette open kampioenschap van Frankrijk op 29 september op de baan van Argenteuil op de Seine bij Parijs, middenin het landschap van Claude Monet, en verbaast iedereen door derde te worden. Bij terugkeer wordt hij op het Centraal Station van Amsterdam, 'de borst vol medailles' melden de kranten, door de leden van zijn vereniging De Amstel 'met oorverdoovend gejuich begroet'.

Schaatsen erbij

In januari 1888 is George ook al begonnen met schaatsenrijden, en hij is onmiddellijk een winnaar. In zijn eerste wedstrijd op de baan van Amsterdam verslaat hij over 1 mijl de sterke Haarlemmers Broekmeijer en Pander, en eind februari wint hij het Meesterschap van Amsterdam over 2 mijl, voor de Rotterdammer Willem-Jan van Vollenhoven – de schaatsende grootvader van Mr. Pieter – die in januari 1887 achter de Engelsman Tebbutt de beste Nederlander was in de eerste 'open' Nederlandse mijlwedstrijd voor amateurs op de uiterwaarden bij Slikkerveer. Op het onbesliste WK van Amsterdam 1889 eindigt George op gelijke hoogte met Klaas Pander, achter Donoghue en Panshin.

De twee nationale toppers worden uitgezonden naar Hamburg, waar ze sterke Duitsers verpletteren. George rijdt een baanrecord op de 2 mijl. Op het onbesliste en door influenza gedevalueerde WK van januari 1890 is hij de beste Nederlander achter de Noor Norseng, waarna hij in Berlijn de Noor Olsen klopt en in Hamburg een handvol Duitsers. Pander en hij zijn de sterkste Nederlandse rijders van het moment. Iedereen wacht met spanning het volgende seizoen af.

Maar er is geen volgend seizoen. George, zoals de kranten zeggen 'een jongmensch, waarop de Nederl. Schaatsenrijdersbond en de Amsterd. Sportclub al hun verwachtingen voor een volgend winter hadden gesteld', vertrekt eind april 1890, 23 jaar oud, naar Zuid-Afrika.

Zuid-Afrika

George heeft in Zuid-Afrika 'een gouvernements-betrekking' aangenomen, en schrijft na aankomst een ingezonden brief over de situatie die hij aantreft in Pretoria. Die is geformuleerd met inzicht. Er zijn prima sportfaciliteiten, maar het is niet alles goud wat er blinkt, want er zijn mijnsluitingen en aanzienlijke economische problemen. De hoop is gevestigd op de nieuwe spoorlijn. Al die eenmaal is aangelegd, is dat de spoorlijn waarlangs de Britten tien jaar later oprukken om de Boeren een lesje te leren.

Najaar 1901 hebben de Engelsen de Boeren teruggedrongen tot een klein gebied aan de oostkant van hun Transvaal-republiek. De tegenstand bestaat vandaaruit uit guerilla-acties. De Engelsen stellen daar ontvolking van het platteland, platbranden van boerderijen en 'concentratie' van vrouwen, kinderen en krijgsgevangenen in kampen tegenover. Er vallen tienduizenden doden, veelal door honger en slechte medische omstandigheden, de ellende is niet te overzien. De berichtgeving naar Nederland is niet altijd even duidelijk of betrouwbaar. De kranten melden in december 1901 dat 'den Heer George Jurrjens, door velen reeds dood gewaand', nadat hij voor zijn nieuwe vaderland de wapenen had opgenomen, in de Vrijstaat gevangen is genomen en geïnterneerd bij Ladysmith. Zijn echtgenote heeft toestemming hem 'geld en levensmiddelen toe te zenden'. In Leiden ontvangt Maurits van Dissel rond deze tijd zijn medaille.

De oorlog eindigt in mei 1902, George zal niet lang daarna zijn vrijgekomen. Op 8 februari 1904 verschijnt in Nederland een overlijdensadvertentie voor George Hendrik Jurrjens, overleden op 13 januari in Pretoria, 38 jaar oud, opgesteld door zijn weduwe A. Jurrjens-Liebig, mede namens hun twee kinderen. Of er een verband bestaat met wat George in de oorlog heeft meegemaakt, is onbekend.

George en Maurits

George emigreerde naar Zuid-Afrika zo'n driekwart jaar voor Maurits Cartier van Dissels hardrijdebuut. Ze hebben elkaar dus net niet in wedstrijden ontmoet, er kwam iets tussen. Het

Commando van Boerenstrijders.
Bron: www.reformation.org/boer-war.html.

kan haast niet anders of Maurits kende rond die tijd George van naam, hij had immers in het roeien, een sportpassie die zij op wedstrijd-niveau deelden, een internationale topprestatie geleverd die in Nederland grote aandacht had getrokken. Ze gaven allebei een veelbelovende sportloopbaan vroeg op, voor maatschappelijke carrières op ver uiteengelegen plekken. Het is onwaarschijnlijk dat ze van elkaars Zuid-Afrikaanse belevenissen afwisten, maar misschien zijn ze in het krijgsgewoel wel in elkaars buurt geweest; de één een bevlogen arts, de ander een strijder voor de Boerenzaak. George kan deel hebben uitgemaakt van het zogenaamde Hollanderkorps van Nederlandse immigranten, dat vroeg in de oorlog werd opgericht en wegens disfunctioneren werd ontbonden, waarna de leden ervan zich verspreidden over allerlei Boerencommandogroepen. Waarmee Maurits dan op zijn manier te maken kreeg: hij behandelde de boerencommando's en lapte ze weer op.

Nog meer Jurrjens

Aan het wereldkampioenschap hardrijden van Amsterdam, januari 1890, doet een tweede Jurrjens mee: J.E. Deze Johannes Egbertus is een neef van George, een jongere broer van Carl, de zeilcrack. Een groot succes is zijn optreden niet. Hij valt op de halve mijl, de kortste afstand, en houdt het verder voor gezien. J.E. Jurrjens

emigreert in 1894 naar Suriname, wordt plantage-toezichthouder en verhuist later naar Curaçao. Op 21 augustus 2007 staat in het Comerica Park in Detroit, het thuisstadion van de Detroit Tigers, een jonge Antilliaanse werper op de heuvel. Jair Jurrjens uit Curaçao is 21 jaar en behaalt tegen de Cleveland Indians zijn eerste major league-overwinning.

Bronnen

- Bossenbroek, Martin. *De Boerenoorlog*. Amsterdam: Atheneum-Polak & Van Gennep, 2012.
- Bree, L.G.J. van. 'Uit het oog, uit het hart? Over stamverwantschap tussen de Nederlandse samenleving en de Boeren tijdens en na de Boerenoorlog van 1899-1902.' Onderzoekseminar Universiteit Utrecht (juni 2012). igitur-archive.library.uu.nl/student-theses
- Dankers, M. 'Militaire arts beschrijft Boerenoorlog.' In: *Reformatisch Dagblad* (7 januari 2000). Op: www.digibron.nl
- Mulier, Willem. *Wintersport*. Haarlem: De Erven Loosjes, 1893.
- Villiers, J.C. de. 'The medical aspect of the Anglo Boer War, 1899-1902: Part I.' In: *Military History Journal*. Vol. 6, nr. 2 (1983). Op: samilitaryhistory.org/vol062jc.html
- Krantenartikelen en sportverslagen, vooral uit de periode 1880-1920, te vinden op de <http://delpher.nl/>-website van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag.
- De Yahoo website 'Speed_Skating', voor geschiedenis en statistiek van het hardrijden op de schaats.
- Wikipediapagina's voor informatie over personen, gebeurtenissen en omstandigheden.
- Genealogische informatie over de familie Jurrjens: <http://genealogie.jurrjens.nl/gengegb/gengegb.htm>
- Aanvullende informatie over Jair en Carl Jurrjens: http://mlb.mlb.com/news/article.jsp?ymd=20090616&content_id=5364816&vkey=news_atl&fext=.jsp&c_id=atl